

ΜΜΕ και Θεμελιώδη Δικαιώματα

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας στα ΜΜΕ διαμορφώνονται εντελώς νέες συνθήκες για τη διάδοση της πληροφορίας και την προβολή των προϊόντων του πολιτισμού. Είναι λοιπόν εύλογο να δημιουργούνται νέες ευκαιρίες και μορφές για την άσκηση των δικαιωμάτων, ιδίως της έκφρασης και της ελεύθερης πληροφόρησης για κάθε πολίτη.

Κάθε νόμισμα έχει όμως δύο όψεις. Στις διαγραφόμενες εξελίξεις ελλοχεύει ο κίνδυνος χειραγώγησης της συνείδησης και προσβολής δικαιωμάτων, όπως της ιδιωτικής και της οικογενειακής ζωής, αλλά και αλλοίωσης της δημοκρατίας. Είναι γι' αυτό επιβεβλημένη η έγκαιρη συζήτηση όλων αυτών των προβλημάτων και η αναζήτηση νέων εγγυήσεων που αφενός θα επιτρέπουν τη βέλτιστη αξιοποίηση των προσφερομένων ευκαιριών και αφετέρου θα αντιμετωπίζουν τους κινδύνους.

Αθήνα, 6 Ιουλίου 1998

dis.Kathigitis/01T/MMEThemDik.doc/3.7.98/p.3/gr (Εστάλη στο Γερμ. Ινστιτούτο με φαξ, μόνο η σελ. 3)

MME και Θεμελιώδη Δικαιώματα

1. Το ενδιαφέρον του συσχετισμού MME και θεμελιωδών δικαιωμάτων έγκειται στο ότι με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και των μορφών της ηλεκτρονικής πληροφόρησης δημιουργείται ουσιαστικά ένας “παράλληλος κόσμος” στον οποίον “ζεί” καθημερινά στον ελεύθερο χρόνο του κάθε πολίτη. Στον “κόσμο” αυτόν, ενπολλοίς τεχνητό και πάντως σχετικά αυτόνομο από τον κόσμο της πραγματικής ζωής, διαμορφώνεται με ουσιαστικό τρόπο η συνείδησή του.

2. Δημιουργούνται επομένως αφενός νέες ευκαιρίες για την ανάπτυξη της ελευθερίας της βούλησης - με βάση την πολλαπλή και ανεμπόδιστη πληροφόρηση που εξ αντικειμένου μπορεί να εξασφαλισθεί - αφετέρου όμως νέοι κίνδυνοι χειραγώγησης αυτής της ελευθερίας, αν αναλογισθεί κανείς ένα κρίσιμο δεδομένο : το ενδιαφέρον των MME για την εμπορευματική αξιοποίηση των μεταδιδόμενων πληροφοριών στο πλαίσιο μίας νέας δυναμικής αγοράς “χωρίς σύνορα” που οδηγεί σε μια καταθλιπτική κυριαρχία της ενιαίας και αδιαφοροποίητης ιδεολογίας της “κοινής γνώμης”, ιδίως με την μονότονη αναπαραγωγή στερεοτύπων καταναλωτισμού.

3. Έτσι, αν η απόλαυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων συνδέεται άρρηκτα με τη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής σε συνθήκες εξασφάλισης της έκφρασης των διαφορετικοτήτων, οι κίνδυνοι μιας μονομερούς πληροφόρησης από τα MME προοπτικά δεν εντοπίζονται σε επιμέρους δικαιώματα αλλά στο σύνολο των δικαιωμάτων. Ωστόσο προς το παρόν βιώνουμε την ένταση στο προστατευτικό πεδίο ορισμένων κρίσιμων δικαιωμάτων που αφορούν: α) άμεσα την πνευματική δραστηριότητα του ανθρώπου όπως την ελευθερία της έκφρασης, την θρησκευτική ελευθερία ή την ελευθερία της πληροφόρησης, β) την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της τιμής (ιδίως με τα παραδείγματα “εισβολής” των μέσων στην στενά νοούμενη “οικειότητα” του προσώπου για την εξασφάλιση ενός “πιπεράτου” ρεπορτάζ), γ) την προστασία της οικογενειακής ζωής (π.χ. με τα reality shows), δ) την προστασία της παιδικής ηλικίας (ιδίως με τον άμεσα κοινωνικοποιητικό ρόλο της τηλεόρασης και την απουσία μηχανισμού ελέγχου των προγραμμάτων από την ίδια την οικογένεια). Τέλος είναι σαφές ότι η ένταση

επεκτείνεται και στις βασικές συνταγματικές αρχές της προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ισότητας (ιδίως της ισότητας των φύλων) και της προστασίας εν γένει της προσωπικότητας, όταν σε ακραίες περιπτώσεις και ενόψει της τηλεοπτικής και άρα εμπορευματικής “επιτυχίας” παρατηρούνται φαινόμενα απάνθρωπης χρησιμοποίησης του προσώπου ως μέσου.

4. Με δεδομένα τα παραπάνω, καίριο παραμένει το ζήτημα της αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων. Τεχνικά απαιτείται: α) Η εμπέδωση της πεποίθησης ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα αναπτύσσουν σήμερα κατ’ εξοχήν “οριζόντια” κανονιστική ισχύ (τριτενέργεια) ή, εναλλακτικά, ότι συνιστούν αρχές αντικειμενικού δικαίου που διέπουν το σύνολο της έννομης τάξης, διότι εκφράζουν βασικές αξίες της συμβίωσης σε μία πολιτισμένη κοινωνία. Στο μέτρο που η δραστηριότητα των ΜΜΕ εξελίσσεται στο πλαίσιο της ιδιωτικής κατά βάση επιχειρηματικής πρωτοβουλίας η προϋπόθεση αυτής της παραδοχής είναι αναγκαία. β) Η αναζήτηση κατάλληλων εγγυητικών μηχανισμών πρόληψης της προσβολής των δικαιωμάτων στον τομέα αυτόν, αφού οι κατασταλτικές εγγυήσεις δεν επαρκούν για να “διασκεδάσουν τις εντυπώσεις”. Οι ανεξάρτητες ραδιοτηλεοπτικές αρχές καλούνται να ανταποκριθούν σε αυτόν τον ρόλο, αναζητώντας τον δύσκολο δρόμο της προστασίας των δικαιωμάτων χωρίς να περιορίζονται οι ελευθερίες της έκφρασης και του πληροφορείν. Είναι βέβαιο ότι, σε πολλές περιπτώσεις, τις ελευθερίες αυτές επικαλούνται προσχηματικά τα ΜΜΕ για να δικαιολογήσουν μία αυθαίρετη “ιδιωτική εξουσία” που επιβάλλουν στενά ωφελιμιστικά συμφέροντα.

Αθήνα, 6 Ιουλίου 1998